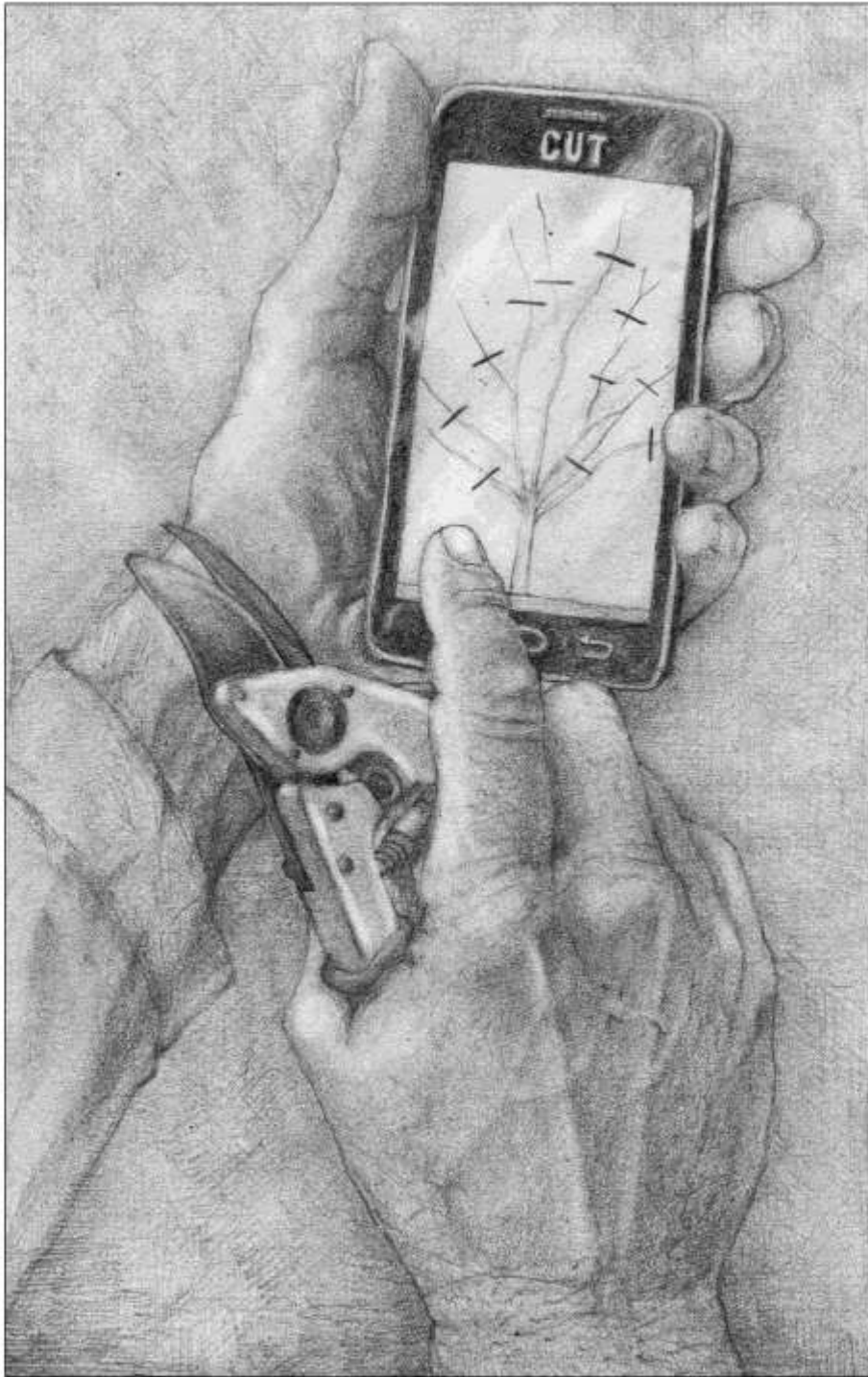

7. RÉSZ

A METSZÉS

Bevezetés

Vajon miért van szükség a metszésre, mikor a fák természetes környezetükben, emberi kéz érintése nélkül is jól megvannak? Sőt, jelenlegi természettudományi ismereteink szerint földi pályafutásuk első néhány millió évében sajnos nélkülözniük kellett a kertészeket. Úgy vélem, hogy a Teremtő előbb megalkotta a fát, és csak jóval később a faápolót. Mégis, rengeteg szó esett már a metszésről. Mi több, e témában töméntelen könyvet szültek a szakírók. A kertekben tavasszal hangos ollócsattogás vetélkedik a madarak első dalaival. A metszéshez szükséges szerszámok gyártóinak és gyártmányainak se szeri, se száma. Arról nem is beszélve, hogy évről évre tengernyi ágat égetünk el vagy darálunk le. Mi végre mindez?

Az erdei fák jól megvannak emberi beavatkozás nélkül. Azonban amint behozzuk őket kertjeinkbe, parkjainkba, sőt városaink utcáiba rögvést megváltozik a helyzet. Azonnal sűrűtővé válik azoknak a száraz ágaknak a levágása, amelyek az erdőben senkit sem zavartak. Aztán egy kicsit csinosítani is akarjuk az időnként kesze-kusza koronákat. Néha egy-egy ág útban van épületeinknek, kocsijainknak, vagy éppen a fejünket verjük beléjük. Talán ezek azok az első okok, amelyek miatt a természetből kölcsönvett fákat elkezdjük metszeni.

És aztán jött a következő lépés. Már nem elégedtünk meg a Teremtő

alkotásainak változatosságával, hanem mi magunk alakítottunk ki különféle koronaformájú kerti változatokat. Egy kicsit mi is teremtők lettünk. És ezeknek a kerti változatoknak jó része csak metszéssel tartható fenn.

Az emberiség becsületére válik az a nagy igyekezet, amivel a fákat ápolja, gondozza. A metszéssel segíti egészségük fenntartását, a fertőző, beteg koronarészek eltávolításával megakadályozza a további fertőzéseket.

A metszés eddig felsorolt okai a szükségszerűség és az ápolás voltak. Ez szép-szép, de a metszés leggyakoribb oka mégiscsak az örök emberi elégedetlenség. Leginkább azért nyesegetjük a fákat, mert akarunk tőlük valami mást, vagy valamivel többet, mint amire ők nyírogatás nélkül képesek lennének. A gyümölcsfáktól több gyümölcsöt, a virágzóktól nagyobb pompát, az oszloposoktól karcsúságot, a terebélyes koronájúaktól még nagyobb kövérséget, a gömbkoronájúaktól még szabályosabb formát, sőt, a koronából még elefántot is képesek vagyunk formázni, a színes és tarka levelűek lombköpönyegében pedig nem tűrjük a zöld foltot, . Egyszóval számos ok miatt metszegetjük fáinkat. E szokásunk talán éppen olyan régre nyúlik vissza, mint amilyen régi időkre visszavezethető a fák tisztelete. A különböző népek mitológiájában, nyelvében, szokásaiban éppolyan gyakran bukkan fel a fa tisztelete, mint azok gondozása, és ezzel együtt a

metszése is. Mint az élet sok dolgában, a kertészkedésben és annak egy fontos mes terségében, a metszésben sem elég a jót akarni, de tudni is kell. Tudni kell, hogy mi annak a következménye, ha egy vesszőt levágunk. Ismernünk kell a növény részeit, életműködését, a faj, fajta sajátosságait. Ismerni kell a mesterfogásokat, a metszés eszközeit, a sebkezelés módját. Talán még

azt is ismerni kellene amit most még nem is sejtünk. Balgaság volna tudatlanul kárt okozni szeretett növényeinkben ráadásul úgy, hogy jó szándék vezet minket. Minél nagyobb az érdeklődés a mesterség iránt, annál több kérdés merül fel. Ezekre igyekszem választ adni a következőkben.

Tartalomjegyzék

7.1. Metszési alapelvek

7.1.1. A csúcs uralma

7.1.2. A rügyállás jelentősége

7.1.3. Növekedésszabályozás metszéssel, a metszés erőssége

7.1.4. A metszés mértéke

7.2. A metszés ideje

7.2.1. Metszés nyugalmi időszakban

7.2.2. Metszés a növekedési időszak kezdetén

7.2.3. Metszés a növekedési időszak derekán

7.2.4. Metszés nyári nyugalomban

7.2.5. Metszés növekedési időszak végén

7.2.6. A metszés ideje a Hold figyelembevételével

7.3. A metszés gyakorisága

7.3.1. A metszés gyakoriságát meghatározó tényezők

7.3.1.1. A különböző fafajok, fajták metszésének gyakorisága

7.3.1.2. A különböző életkorú fák metszésének gyakorisága

7.3.1.3. A különböző életerejű fák metszésének gyakorisága

7.3.1.4. A közlekedés biztonsága és a fák metszésének gyakorisága

7.3.1.5. A koronaformák és metszésének gyakorisága

7.3.2. Recept a metszés gyakoriságára

7.3.3. A metszési munkák ellenőrzése

7.4. Metszés technikája

7.4.1. A vesszők metszése

7.4.2. Az ágak metszése

7.4.2.1. Három vágás szabálya

7.4.2.1.1. Az alávágás

7.4.2.1.2. A rávágás

7.4.2.1.3. A metszlap kialakítása

7.4.2.2. Elszáradt ág levágása

7.4.2.3. Ággyűrűre metszés

7.4.2.4. Ággyűrű nélküli fa metszése

7.4.2.5. Metszlap kialakítása villás elágazásnál

7.5. Metszés eszközei

7.5.1. Metszőolló

7.5.1.1. A metszőolló részei

7.5.1.2. Metszőolló tisztítása, tárolása

7.5.1.3. Metszőolló élezése

7.5.1.4. Az olló kezelése

7.5.2. Ágvágó olló

7.5.3. Kacor

7.5.4. Sövénynyíró olló

7.5.4.1. A kézi sövénynyíró olló

7.5.4.2. Sövénynyíró gép

7.5.5. Kardfűrész

7.5.6. Keretes fűrész

7.5.7. Motoros láncfűrész

7.6. Az eszköz fertőtlenítése

7.6.1. A fertőtlenítés fontossága

7.6.2. A fertőtlenítés módszerei

7.7. Metszlap kezelése

7.7.1. Száraz ág metszlapjának kezelése

7.7.2. Kis átmérőjű metszlap kezelése

7.7.3. Nagyobb átmérőjű metszlap kezelése

7.7.4. Sebkezelő szer

7.8. Metszési módok

7.8.1. Korona metszése

7.8.1.1. Indító metszés, metszés ültetéskor

7.8.1.2. Alakító metszés, fiatal fák metszése

7.8.1.3. Ritkító metszés

7.8.1.4. Ápoló gallyazás

7.8.1.5. Korona kurtítása

- 7.8.1.6. Korona részleges kurtítása
- 7.8.1.7. Biztosítógallyazás
- 7.8.1.8. Ifjító gallyazás
- 7.8.1.9. Az ifjító gallyazás utókezelése
- 7.8.1.10. A korona megemelése
- 7.8.1.11. A gömbkoronák metszése
- 7.8.1.12. Kopaszfejre metszés
- 7.8.1.13. Különleges koronaformák metszése
- 7.8.1.14. Úrszelvényt biztosító metszés
- 7.8.1.15. Fa lefejezése

7.8.2. A törzs metszése

- 7.8.2.1. Bokorfa törzsének metszése
- 7.8.2.2. Törzsfa törzsének metszése

7.9. Fenyők metszése

- 7.9.1. Fenyők alakító metszése**
- 7.9.2. A magas növekedés visszaszorítása**
- 7.9.3. A természetes forma segítése**
- 7.9.4. A letört csúcs pótlása**
- 7.9.5. A fenyő koronájának felemelése**
- 7.9.6. Fenyősövény metszése**
- 7.9.7. Fenyők metszésének ideje**
- 7.9.8. Metszlap kezelése fenyőknél**

7.10. Metszés művészete

7.11. Metszési hibák

- 7.11.1. Rosszul választjuk meg a metszés idejét**
- 7.11.2. Alkalmatlan eszközzel metszünk**
- 7.11.3. Nem fertőtlenítjük az eszközt**
- 7.11.4. Túl sok koronarészt távolítunk el**
- 7.11.5. Túl kevés koronarészt távolítunk el**
- 7.11.6. Elrontjuk a koronaformát**

7.11.7. Nemkívánt ágrészeket vágunk le

7.11.8. Száraz, rossz állású ág marad a fán

7.11.9. A metszlap kialakításakor megsértjük a védekezési zónát

7.11.10. Egyenetlen a metszlap felülete

7.11.11. Lehasad a lemetszett ág

7.11.12. Megsértjük a fát a vágóeszközzel

7.11.13. Nem hagyunk szívóágot

7.11.14. Kárt teszünk a fa környezetében

7.12. A metszést megelőző intézkedések

7.13. Ábrák jegyzéke

7.1.

Metszési alapelvek

A fák élettanának alaposabb ismerete nélkülözhetetlen a szakszerű faápoláshoz. A metszés alapelveit részletesen az általános kertészet tárgyalja. Azonban vannak olyan alapelvek, melyek gyors eligazodást tesznek lehetővé a faápolásban is. Ezeket veszem sorra.

7.1.1.

A csúcs uralma

A csúcsrügy növekedésre termett! Mindig az övé az elsőbbség a többi rüggyel szemben. Amíg a helyén van, addig az alatta lévő rügyek csak gyengébb növekedésre képesek.

Ha a csúcsrügy virágrügy, akkor az alatta lévő hajtórügy veszi át a vezérszerepet.

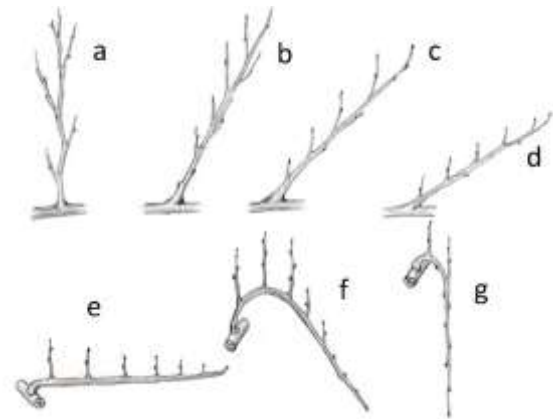
A fa természetes állapota, a csüngő koronát kivéve, hogy a hajtások felfelé nőnek, így a vesszők vége a legmagasabbra kerül. Csak ebben a helyzetben hajt legerőteljesebben a csúcsrügy. Ha a vesszőt lehajlítjuk, vagy a termés terhe alatt lehajlik, akkor az aláhajlott csúcsrügy gyengébben fog hajtani, mint a vessző legmagasabb pontján lévő rügy. Ekkor a legmagasabb helyzetű rügy veszi át a csúcsrügy szerepét. Mintha a rügyek növekedését ösztönző hormon

valamiféle légbuborék lenne, és mindig a hajtás legmagasabb pontjára úszna fel.

7.1.2.

A rügyállás jelentősége

Talán annyira kézenfekvő, hogy nem is érdemes megemlíteni azt az egyszerű szabályt, hogy a kifelé álló rügyből a hajtás kifelé tör, a befelé álló rügyből a hajtás befelé tart. Annak ellenére, hogy ezt a törvényt egyszerű felismerni és belátni, a fiatal fák metszésénél mégis az a leggyakrabban elkövetett hiba, hogy a fát a befelé álló rügyre metszik vissza. Ezzel az „aprócska” hibával a fa koronáját egy életre el lehet rontani!

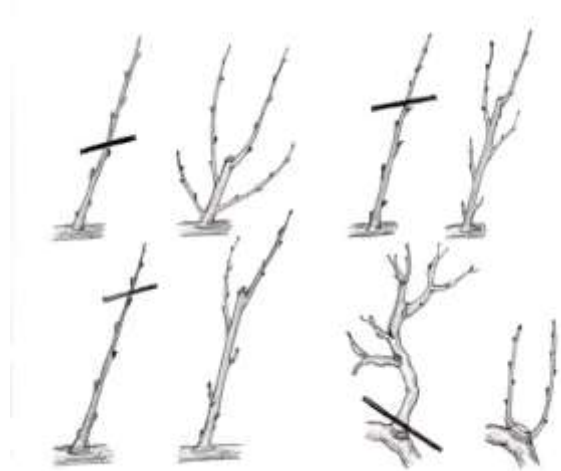
1. ábra: A csúcsrügy uralma
a: függőleges helyzetű vesszőnél
b, c, d: ferde helyzetű vesszőnél
e: vízszintes helyzetű vesszőnél
f, g: lehajlított vesszőnél

7.1.3.

Növekedésszabályozás metszéssel, a metszés erőssége

A metszés legsúlyosabb következménye a növekedés szabályozása. Talán nincs is mindig a szemünk előtt, hogy a metszés tulajdonképpen növekedésre serkentés. A metszés nélkül cseperedő fák természetes növekedésszabályozását nagyjából a csúcsrügyek végzik. A csúcsrügyből hajtó oldalsó vessző igyekszik minél gyorsabban eltávolodni a fa központi tengelyétől. A befelé tartó hajtások fény hiányában elsorvadnak, ezért a korona kifelé terjeszkedve egyre nagyobb lesz, míg el nem éri a végleges nagyságát. Ha a csúcsrügy valamiért elpusztul, például nyúl, őz vagy muflon lerágja, vihar leveri, akkor a letört vesszőnek a lemaradást is be kell hoznia, hogy működőképes, szabályos korona alakuljon ki. Így a teremtés törvénye szerint a metszés vészjel, melynek következtében a visszametszett ág erősebben hajt, mint a metszetlen. Sőt, ennek is pontos szabálya van:

- erős metszés erős növekedést,
- közepes metszés közepes növekedést,
- gyenge metszés gyenge növekedést eredményez.

2. ábra: Növekedés szabályozás metszéssel

7.1.4.

A metszés mértéke

A természetes körülmények között fejlődött fa koronája éppen akkora, mint amekkorát a gyökérzet vízzel és tápanyaggal el tud látni. De ez az egyensúly fordított irányban is fennáll, a gyökérzet éppen akkora, mint amekkorát a korona méreténél fogva el tud látni tápláló anyaggal. Például, ha a fa koronája csökken, az ágvégek vagy egyes vázágak száradnak, akkor a gyökérzet sérülésére lehet következtetni.

A gyökérzet és a korona szoros egyensúlyban van egymással.

Még egy fogalmat kell pontosítani, illetve kettőt, hogy ne keveredjenek össze, a metszés

mértékének fogalmát. A metszés mértéke az eltávolított koronamennyiségtől függ. Nagymértékű a metszés, ha a koronából többet vágunk le, kisebb mértékű a metszés, ha a koronából kevesebbet vágunk le.

A metszés mértéke a korona-eltávolítás mértéke, míg a metszés erőssége a hajtás, vessző vagy gally visszavágásának a mértéke.

A két fogalmat tehát ne keverjük!

Most akkor nézzük meg, hogy milyen hatása van a különböző mértékű metszéseknek.

A nagymértékű metszés felborítja a gyökérszet-korona egyensúlyt. Ezt természetesen a fák nem szeretik. A korona metszésével a gyökérszetet is csökkentjük. Tehát a nagymértékű metszéssel a gyökérszetet is nagymértékben csökkentjük. Hát ez sem érdeke a fának. A nagymértékű metszés erős kihajtást eredményez, mely a fa természetes védekezési válasza.

A kismértékű metszés kisebb mértékben csökkenti a gyökérszetet, kevésbé erős kihajtást eredményez, ezt a fák jobban elviselik.

A német faápolók a metszés mértékét a lemetszett koronarészek vastagságával szabályozzák. A nekik szóló szakmai ajánlás legfeljebb az 5

cm vastag ágak eltávolítását javasolja! Persze ha minden ágvéget visszavágnak 5 cm átmérőig, akkor is viszonylag nagy a koronaveszteség, de ekkor sem lehet több 30%-nál. Merthogy a metszés mértékének másik mutatója a levágott részek százalékos arányának meghatározása. Persze nem lehet pontosan az arányt megmondani, de talán ez a német, pontosságot szerető faápolóknak nagyobb gondot okoz, mint nekünk, akik nem mérünk olyan szorgalmasan.

7.2.

A metszés ideje

Nagy kérdés, hogy mikor metsszünk? Hiába fontos és gyakori a kérdés, még sincs rá egyértelmű válasz! Ha egy kérdéssel zavarba hoznak bennünket, és nem tudjuk rávágni azonnal a választ, akkor tereljük el a kérdező figyelmét tájékozatlanságunkról azzal, hogy „attól függ”. Jó kibúvó, időt nyerünk vele. A további válaszadás aztán több lehetőség felvetésével kezdődhet: „Én nem állítom sem ezt, sem azt. Talán tudok eleget a kérdésről, ha időnk is engedi a sok-sok részlet megtárgyalását. A metszés ideje valóban attól függ, hogy ...!” De nem is ez a jó kérdésfeltevés! Arra a kérdésre, hogy a fák magját mikor és hogyan vessük, tökéletes választ

tudunk adni: akkor, amikor a természet is teszi! Vagy ha azt kérdezi valaki, hogy a fákat mikor ültessük, már kicsit utána kell gondolni, hiszen a „világ legnagyobb kertésze” ritkán ültet gyökeres fákat, de kis töprengés után, a természet törvénye szerint ezt a választ adhatjuk: amikor a fák nyugalomban vannak. De mi helyzet a metszés idejével? A természetben ritkán kerül sor a metszésre, ezért nem tudunk a természet törvénye szerinti jó időpontot meghatározni. Tehát a metszés ideje attól függ, hogy mit metszünk, mi a célunk a metszéssel, mikor milyen az idő, mikor van érkezésünk metszeni. Talán még olyan dolgok is befolyásolják a metszés idejét, amilyenekre nem is gondolunk.

Javaslom, hogy dobjunk el a kérdést, és vegyünk elő egy másikat: Mikor, hogyan befolyásolja a fák életét a metszés? Na, erre a kérdésre már a megfigyelések és tapasztalatok alapján lehet válaszolni. És ha végig zongorázzuk az évszakokat, el lehet dönteni, hogy az adott feltételek között mikor a legjobb metszeni.

7.2.1.

Metszés

a nyugalmi időszakban

Az időszakok meghatározásánál pontatlanok lennének, ha napra vagy

hónapra pontosan akarnánk meghatározni a nyugalmi időszakot. A lombhullató fák a lombhullás befejezésétől a lombfakadásig nyugalomban vannak. Az örökzöldek folyamatosan tevékenykednek, kivéve két, rendkívül kedvezőtlen időszakot, a nagyon kemény, hideg tél derekát, és a nagyon száraz nyár közepét.

A nyugalmi időszakban a fák nem vesznek fel tápanyagot, nem készítenek szerves anyagokat, keveset párologtatnak. A lombhullatók nyugalmi időszakát is három szakaszra lehet bontani. A nyugalmi időszak kezdetén, a lombhullás megkezdésekor a tápanyagkészítés már befejeződik, de a tápanyagszállítás még tart, és a fák életét befolyásoló hormonok is még hatással vannak a fákra. Az időszak közepén valóban teljes a csend. Az időszak végén pedig a levelek még nem hajtanak, így még táplálékkészítés sincs, de a gyökérzet már tápanyagokat vesz fel, a nedvkeringés már beindult, és a hormonok a helyükön vannak.

A nyugalmi időszakban végzett metszés hátrányai

A metszés szempontjából a nyugalmi időszak hátránya, hogy a metszés után nem indul meg a sebszövet-képződés, mivel az élet szunnyad a fában.

További hátrány, hogy az időszak végén a metszéssel megnyitott szállítóedényeken keresztül hatalmas mennyiségű tápanyag megveszendőbe, és nő a metszlap odvasodásának veszélye is a folyamatos nedvesség miatt.

Ebben az időszakban az időjárás miatt nem lehet eredményesen sebkezelő szert használni.

Nehéz a száraz ágakat az élőtől megkülönböztetni.

Ha vagyunk olyan elvetemültek, hogy fagyos időben metszünk, akkor nemcsak mi fogunk fázni, hanem a szabadba került sebfelület szövetei is elpusztulnak.

Ha nemcsak a fa érdekét vizsgáljuk a metszés hátrányainak felsorolásánál, hanem a magunk kényelmére is figyelünk, akkor ez az időszak hátrányos ebből a szempontból is.

A nyugalmi időszakban végzett metszés előnyei

Talán a legfontosabb előnye a nyugalmi időszakban végzett metszésnek, hogy a fa élettani folyamataiba kevésbé avatkozunk be.

Az időszak végének kivételével elkerülhetjük a fák vérezését, a nedvvesztésüket.

A másik nagyon nagy előnye ebben az időszakban végzett metszésnek, hogy a fa ágrendszere jól

áttekinthető, jól látszik, ezért a fa alakítása könnyen elvégezhető.

A fákon nincs lomb, ezért a metszésnél levágott ágak kisebb tömegűek, könnyebb a metszés és a nyesedékszállítás is.

Mivel a kertészeknek ebben az időszakban kevesebb a feladata, ezért ekkor könnyebb időt szakítani a metszésre.

Csak fagymentes időben szabad metszeni!

A hátrányokból faraghatunk, és az előnyöket kidomboríthatjuk, ha a téli időszakban a megmetszendő fákat élenkségük alapján vesszük sorba a metszési sorrend vonatkozásában. Kezdjük a metszést a korán kihajtó fákkal. Ilyenek a gyors életű úttörők, a fűzfák, a nyírfák. Folytassuk a későn kihajtó óriás termetűekkel, mint a bükkök és tölgyek.

7.2.2.

Metszés

a növekedési időszak kezdetén

A téli álmot alvó fa hatalmas lendülettel ébred tavasszal. Rendkívül rövid idő alatt elképesztően nagy munkát végez, óriási lombtömeget növeszt. Ha

számolnánk, hogy a fa naponta mekkora tömegű lombot nevel, akkor megdöbbenően nagy számot kapnánk. Nagyobb fákon természetesen nagyobb tömegű a lombtömeg termelés, de ha a fa lombtalan tömegéhez viszonyítanánk a kihajtott napi tömeget, akkor látnánk, hogy a kisebb fák teljesítménye is tiszteletre méltó. A nagy kérdés az, hogy a fának ezt a roppant munkáját hogyan nehezítjük a metszéssel.

